

daha
ucuzdur...

...çünkü FAY miktar itibarıyla daha fazladır, kalite bakımından daha üstündür... dolayısıyla fiyat bakımından çok daha ucuza gelir. Harika temizleme tozu FAY'ın, bıçak, çatal, kaşık, fayans, emaye ve madeni eşya ile bilümm temizlik işlerinize getirdiği kolaylık ve sür'at-ten siz de istifade ediniz... hemen bugün FAY ALINIZ.

Fay Temizleme Tozu,
Puro Sabun Fabrikasının
yeni tesislerinde,
mühassıs kimyagerler
tarafından hususi formülle
imal edilmektedir

Evlere, Fabrikalarda,
Mekteplerde,
Hastanelerde,
Otellerde, Lokantalarda
ve bilümm
temizlik işlerinde

fay

DAHA İYİ
HERŞEYİ ✓ TEMİZLER

TÜRK FOLKLOR (HALKBİLGİSİ) DERNEĞİ'nin yayım organıdır.

TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI

Mayıs 1958

İÇİNDEKİLER:

BRÜKSEL FUARI VE TÜRK MİLLİ DANSLARI	İhsan HİNÇER
MİLLİ OYUNLARIMIZ	Necati ÖNER
BASIN - YAYIN, T. U. Md. VE HALKOYUNLARIMIZ	T. F. A.
TÜRK MİLLİ DANSLARI SEYMENESİ	Halil Cemal OĞULTÜRK
KIYAFET VE ELİŞLEMELERİMİZ	Serif BAYKURT
XV. YÜZYILA AİT OYUN - RAKIS H. MÜHİM BİR ESER ...	A. Kutsi TECER
MEHTERHANE ve DAVULZURNALI HALK OYUNLARI Mahmut R. GAZİMİHÂL	
ON HALK OYUNLARI TOPLULUĞU, ON BÖLGE	Hasip MEMİŞOĞLU
HALK DANSLAKINI KORUMAK VE YAŞATMAK	Halil B. YÖNETKEN
AYRICA BİRER SAYFALIK ERZURUM, ÇORUM, BURSA EKİPLERİNİN RESİMLERİ	

Sayı: 106

Kuruş: 25

The Special issue of Turkish folk dances
It is published on the seventh day of each month

İSTANBUL'DA AYDA BİR DEFA ÇIKAR HALK KÜLTÜRÜ DERGİSİ

1958
İKRAMIYE
PLANI

15
MİLYON

BAHÇELİ EV
ve
ZENGİN PARA
İKRAMİYELERİ

AKBANK

SÜT VEREN ANNELER,
KANSIZLIK, ZAFİYET
KLOROZ, İŞTAHSIZLIK
SIRACA VE NEKAHAT
İÇİN

MALT
Hulasası

1958 de

EV - PARA

En Az Yarım

Milyon Lira

DOĞUBANK

T. C.
Ziraat
Bankası

TASARRUF HESAPLARI 1958 YILI

İKRAMIYE PLANINDA

3.000.000 Lira

P A R A ,

3.000.000 Lira

UZUN VADELİ KREDİ VARDIR.

28 Mayıs 1958

Çıkarılma Bağı

106

TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI

KURULUŞU : AĞUSTOS 1949

AYDA BİR DEFA İSTANBUL'DA ÇIKAR, HALKBİLGİSİ DERGİSİ

Editor and Directors — Sahibi: İHSAN HİNÇER

No. 106

MAYIS 1958

YIL: 9 — CİLT: 5

Brüksel Fuarı ve Türk Millî Dansları

Yazan: İhsan HİNÇER

Basın - Yayın ve Turizm Umum Müdürlüğü, Brüksel Milletlerarası Sergisi'nde bizi temsil edecek Türk Millî Dansları Topluluğu'nu seçmek üzere Ankara'da bir gösteri tertipledi. 7 ve 9 Şubat 1958 gecelerinde Ankara Spor Salonu'nda sunulan bu gösteri, bizim her cephemizle büyük bir millet olduğumuzu bir kere daha gösterdi.

«Brüksel Sergisi Vekâletler Arası Daimî Komisyonu»nun seçtiği Güzel Sanatlar Komitesi, hangi vilâyetlerimizden millî danslar topluluğu getirileceğini evvelden tespit etmişti.

Güzel Sanatlar Komitesi Munis Faik Ozansoy'un Başkanlığında Ahmet Adnan Saygun, Halil Bedi Yönetken, Cevat Memduh Altar, Cevdet Lağas, Halil Cemal Oğultürk, Fuat Turkey, Ulvi Cemal Erkin, Bülent Arel, Fuat Pekin, A. Muhip Dranas ve Suut Kemal Yetkin'den müteşekkildi.

Brüksel Sergisi Vekâletler Arası Daimî Komisyonu, bu arada Basın - Yayın ve Turizm Umum Müdürlüğü Millî Danslar Uzmanı Halil Cemal Oğultürk'ü, bütün toplulukları mahallerinde görmek ve teşkilâtlandırmak üzere vazifelendirmişti.

Brüksel Seçmeleri Festivaline Balıkesir, Bursa, Elâzığ, Erzurum, Kırklareli, Sivas, Çorum, Trabzon, Gaziantep, İçel Ekipleri iştirak ettirildi.

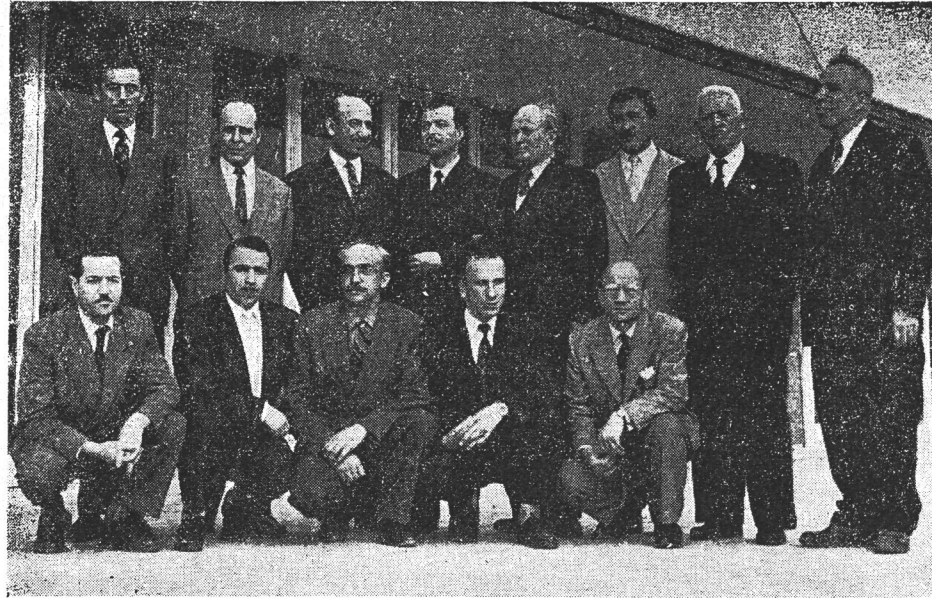
Gösterilerin genel organizasyonu, Millî Danslar Koreografı Halil Cemal Oğultürk tarafından yapıldı. Gösteriler devam ettiği müddetçe, organizasyonda, Şerif Baykurt'un geniş yardımı oldu. Ayrıca Faruk Peker de çalıştı.

Vilâyetlerden gelen grup başkanları bu işi bir vatan vazifesi telâkki ederek canla başla mesai sarfettiler.

Bu işin, Basın - Yayın ve Turizm Umum Müdürlüğü vasıtasıyla Devletçe ele alınması, memleketimiz folkloru adına çok büyük bir kazançtır. Bu yolda mesaisi geçenlere hararetle ve bütün mevcudiyetimizle teşekkürü bir borç biliriz.

Gösterilerin ilk gecesinde Basın - Yayın ve Turizm Umum Müdürü Münis Faik Ozansoy, oyunların sonunda bütün oyuncularını teker teker tebrik etti. Gösterilere başlanmadan önce Umum Müdür Muavini Münir Müeyyet Bekman, güzel bir konuşma yaptı.

Bu gösterilere saz ve oyun zenginliği cephesinden çeşitlilik getirecek Konya Kaşık, İstanbul Çiftetelli, Türkistan, Kuzey Kafkas ve Kırm topluluklarının katılması da isabetli olurdu. Bu suretle Türk halk danslarının sıra oyunları ve Türk halk enstrümanlarının da sadece meydan sazi olan davul - zurnadan ibaret olmadığı isbat edilebilirdi.

You are seeing the leaders of Turkish national folk dancing team that joined Brüssel's International 1958 exhibition. 1958 Brüksel Sergisi Millî Danslar Segmeleri Festivali'ne iştirak eden Bölge Grup Başkanları: Soldan sağa Erzurum: Ahmet Kalkitli, Kırklareli: Şerif Baykurt, Erzurum'dan: İhsan Ertugay, Basın-Yayın U. Md. Millî Danslar Uzmanı: Halil C. Oğultürk, Balıkesir: Halil İ. Kabakçı, İçel: İrfan Özgül, Ankara: Kemal Gökten, Çorum: Sadi Leblebicioğlu. Oturanlar Elazığ: Fikret Memişoğlu, Sivas: Faruk Peker, Şırna: Mustafa Tahtakıran, Trabzon: M. Arif Altunbaş, Gaziantep: Ferit Gınoğ.

Millî Oyunlarımız

Yazan: Necati ÖNER

Basın-Yayın ve Turizm Umum Müdürlüğünün geçen Şubat 1958 ayında Ankara Spor Sarayında tertibettiği «Millî oyunlar gösterisi» münasebetiyle bu gösteri ve millî oyunlarımız üzerinde durmayı faydalı gördük.

Bu gösteriye, Ankara, Elazığ, Bursa, Çorum, Balıkesir, Erzurum, Kırklareli, İçel, Sivas, Gaziantep ve Trabzon ekipleri iştirak ettiler. Millî oyunlarımız yalnız adı geçen illerin oyunlarından ibaret değildir. Şekil ve melodi bakımından bunlardan farklı olan Kars ve Artvin oyunları ile esasta bu gruplardan birine sokulabilen, fakat mahallî farklılıklarla ayrı bir özellik taşıyan, Aydın, İzmir, Kastamonu zeybekleri; Rize, Hemşin horonları; Muş, Urfa, Maraş halayları bu gösteride temsil edilmediler. Millî oyunlarımız saydıkları-

mızdan da çeşitlidir. Hattâ aynı bir oyun, şehirde başka köyde başka bir tarzda oynanır. Oyunlarda bu kadar çeşitlilik her millete nasip olmayan bir zenginliktir.

Bütün oyun çeşitlerini bir gösteride toplamak mümkün değildir. Basın - Yayın ve Turizm Umum Müdürlüğü, millî oyunlarımızın en belli başlılarını bir araya getirmiştir. Bunlar arasında Kars ve Artvin oyunları ile İzmir - Aydın zeybeklerinin temsil edilmeleri de arzu olunurdu.

Millî oyunlarımızı geniş çapta bir araya toplayarak bir gösteri tertibi ilk defa «Türk Millî Oyunlarını Derleme ve Yayma Derneği» tarafından Ankara'da 1946 da yapılmıştı. Bunu 1948 de Türk Kültür Derneğinin, tertipledeği gösteri takip etti. Son yıllarda Yapı ve Kredi

ARAŞTIRMALARI

Bankası «Türk Halk oyunlarını Yaşatma ve Yayma Tesisi» ile bu işi üzerine alarak İstanbul'da gösteriler tertiplede. Bu sefer resmî makamlar işi ele almışlardır. Bu hareket millî oyunlarımızı teşvik ve onların yayılması bakımından sevi-nilecek bir olaydır.

Oyunlarımızı seyretmek için hepimizde şiddetli bir arzu vardır. Bunun delili her gösteride, gösterilerin yapıldıkları salonların hınca hınç dolmasıdır. Böyle bir arzu nasıl olmaz ki, onlar milletimizin ruhunu aksettirirler. Her bölgenin oyunu Türk'ün bir hususiyetinin ifadesidir. Kâh Türk'ün tarihini canlandırır, kâh mertliğini, disiplinli ruhunu, mücadele azmini, kâh aşkı ifade eder.

İnsan yalnız aklı bir varlık değildir. Öyle olsaydı, makina adam olurdu. O'nun varlığının büyük bir kısmı aklın gerçevesi dışındadır. Bu sahada insan, ihtiras sahibidir. İlmin verdiği ile yetinmez, daha öteyi bilmek ister, buradan metafiziği; sever, nefret eder, güzeli arar iç duygularını çeşitli yollardan ifade eder, buradan sanatı yaratır. Millî oyunlar sonuncuya girerler. Oyunlarda arzular, anmalar vucut hareketleri ifadeye çalışılır ve orada tatmin yeri arar.

İnsanlar akıl sahasında müsterek-tirler; her insan iki kere ikinin dört ettiğinde birleşir. Akıl ilkeleri bütün insanlarda müsterektir. Fakat istekler, zevkler, duygular ayrılır. İnsanların millet millet ayrılmalarında bu duyguların rolü büyüktür. Milletler gerçek karakterlerini ve diğerlerinden farklılıklarını Gökalp'ın fikrine uyarsak diyeceğiz ki, işaret ettiğimiz duyguların ifade şekli olan «hars» larında gösterirler. Millî oyunlar «hars» içerisinde önemli bir yer işgal eder. O halde millî oyunlar milleti yapan unsurlardan birisidir. Bu itibarla millî oyunlarımız üzerinde ciddiyetle durmak milletimiz için büyük faydalar temin edecektir. Bu faydaları iki bakımdan mütalâa edebiliriz.

1 — Millî oyunlarımızı ele alıp işleyerek onların geniş kitlelere yayılmasını temin etmek millî duyguların gelişmesini sağlar ve zevklerde iştiraki temin eder; birlik şuurunu kuvvetlendirir.

Munis Faik OZANSOY
President of the Turkish Publication office.
Basın - Yayın ve Turizm Umum Müdürü

Basın-Yayın ve T.U.M.

Halk Danslarımızın üzerine bütün varlığımızla titriyor, yıllardanberi bu hususta harekete geçilmesi ve millî rakıslarımızın unutulmaması için ne lazımsa yapılmasını istiyoruz.

Basın - Yayın ve Turizm Umum Müdürlüğü'ne Munis Faik Ozansoy'un getirilmesi birlikte Devletin de bu işe el koyduğunu büyük bir sevinçle öğrendik. Millî yönü çok kuvvetli bir şahsiyet olan Munis Faik Ozansoy'un bu hizmeti çok büyüktür.

Milletlerarası Brüksel Fuarı'nda da millî varlığımızı olanca genişlikle temsil imkânlarını hazırlamıştır. Fuar'da elişlemelerimiz, elsanatlarımız, Ankara ve İstanbul Kız Sanat Enstitülerinde hazırlanan kıyafetlerimiz, halı ve kilimlerimiz ön safı işgal etmektedir.

Ayrıca, Ağustos ayının 7, 8 ve 9 uncu günleri Türk Günü olarak tesbit edilmiştir. Bu günler içinde çeşitli sanat gösterileri yanında Bursa, Balıkesir, Trabzon, Çorum, Erzurum, Gaziantep ve Kırklareli Halk Dansları Topulukları ile Mehter Takımı da Brüksel Fuarı'nda Türk Millî Dansları'nın heybetli güzelliğini bütün dünyaya gösterecektir.

2 — Millî oyunlarımız, milletimizin dış memleketlerde tanıtılmasını sağlamak için en başta gelen vasıtalarından biridir. Erzurum Bar ekibi ile Kastamonu Karayılan'ın İtalya, Fransa ve Almanya seyahatlerinde gösteri yaptıkları şehirlerde halkın gösterdiği sempati onların şahsında milletimize karşı tezahür etmiştir. Fransa'da millî oyunlarımız oynandığı zaman halkın alkışları ve gazetelerin dostane yazıları karşısında değerli bir diplomatımız oyunculara şöyle söylemiş: «Sağolun, yıllardır biz diplomatların yapamadığı tanıtıma siz bir haftada yaptınız» Diplomatımızın bu hükmü, bir milletin tanıtılmasında «hars» mümessillerinin oynadığı büyük rolü açık bir şekilde ifade eder. Milletlerin birbirlerini sevmelerini, ve dostluk hisleri beslemelerini temin için bu nevi gösterilerin sık sık yapılması devletler arası dostlukları takviye eder.

Millî oyunların değeri üstünde kısa durduktan sonra, bu alanda yapmamız gereken işlere de temas etmek istiyoruz.

İlkin bütün millî oyunlarımızın tesbit edilmesi lâzımdır. Oyunları asılları

na sadık kalarak muhafaza edebilmek için bunda zaruret vardır. Bu zarureti gerektiren iki sebep görmekteyiz: 1 — Mevcut oyunlardan bazıları oynanmaya oynanmaya unutulabilir. 2 — Oyunlarda değişiklik olabilir. Hele çeşitli bölge oyunları bir arada temsil edilirken karşılıklı tesirler olabileceği gibi, müsabakalar tertibinde kazanma kasdı ile oyunlara renk verme arzusu onları asıllarından uzaklaştırabilir.

Oyunların tesbitinden sonra, kültür tarihçilerimize onların menşini araştırma ve aralarındaki münasebetleri tesbit etme vazifesi düşer.

Bu yolda elde edilecek zengin malzeme bir taraftan geniş halk kitlelerine yayılabileceği gibi mustakbel Türk balesinin de kaynağını teşkil edecektir.

Takdir edilir ki bütün bu işlerin ferdi çalışmalarla yapılması imkânsızdır. Meselâ Devlet Konservatuvarımızda yalnız millî oyunlarımızla uğraşacak bir enstitünün kurulması ve dolayısıyla bu millî değerlerimizin devletin himayesi altına girmesi her halde büyük faydalar temin edecektir.

Wise-president of the Turkish publication office with the Seymen of Ankara and famed Turkish singer Muallâ Mukadder
Basın - Yayın ve Turizm Umum Müdür Muavini Müpir M. Bekman, bir Ankara Seymeni ve M. Mukadder'le.

Ankara'da :

Türk Millî Dansları Seymenesi

Yazan: **HAHİL C. OĞULTÜRK**

Hahil Cemal OĞULTÜRK
Koreographer

Basın - Yayın ve Turizm Umum Müdürlüğüne tertiplenen ve Ankara'da ilk defa yapılan bu Seymene şu şekilde başladı:

Seymenenin yapıldığı Ankara Spor Sarayı'nda, program başladığı zaman Kırklareli davul-zurna kolu, ışıkları sönmüş salonun içinde görüldü. Projektörler bu ekibe tevcih edilmiş bulunuyordu. Bir zafer müjdecisi olan melodilerle davulların yavaş yavaş tokmaklanması ve gittikçe sertleşerek darbelerin sıklaşması bir gök gü-rültüsü gibi bütün salonu sardığı bir anda yıldırım düşercesine vurulan üç tokmaktan sonra, Davul-Zurna kolunun altındaki kapıdan Bursa Kılıç-Kalkan ekibi çarpışarak salona girdi, yürüyüşüne devam ederken karşı kapıdan tabaklarında yanmış mumlarıyla, kızılı erkekli Elâziğ ekibi (Çayda çıra) yı çalarak; Bursanın girdiği kapıdan da Ankara Seymenleri salona girmeğe başladılar.

Bu üç kol salonda ilerlerken tribünler arasındaki merdivenlerden bütün ekipler birden davul ve zurnalarını çalarak bir sel gibi salona aktılar. Sanki bir millet binbir gece masallarında topluca eğleniyordu.

Salonda bir dikkörtgen üzerinde tertiplenerek dizilen ve ortalarında tabak içindeki mumların çizdiği ay-yıldız'ı çerçeveleyen ve Basın - Yayın ve Turizm Umum Müdür Muavini Münir Müeyyet Bekman'ın kısa ve özlü anonslarıyla bütün kollar sağ ve sol kapıdan salonu terkettiler. Halk büyülenmiş bir halde dakikalarda ve kendine hâkim o-

lamadan bu muhteşem manzarayı alkışladı.

Salon boşalır boşalmaz vilâyetlerden gelen kollar millî danslarını sıraya göre halka takdim etmeğe başladılar: **ANKARA** — Gurup Başkanı Kemal. Gökten; takdim edilen oyunların isimleri: Mor Koyun, Misket, Ankara Zeybeği, Hüdayda

ELÂZİĞ — Gurup Başkanı Fikret Memişoğlu.

Gösterilen oyunlar: Çayda çıra, Güvercin, Bıçak, Delilo, Fatmalı, Halay, Köçekçe, Elâziğ Tamzarası, Avreş.

BURSA — Kılıç - Kalkan Gurup Başkanı Mustafa Tahtakıran Gösterilen oyunlar: Askere gidenleri uğurlamaya gelenlere mukabil saygı selâmı, Orduda kılıçlar üzerine andiçme ve Cenk uğruna rakiplerin helâllaşması, Kılıçları bileme ve serbest vuruş cengi, Cenkten sonra mütareke akdi, Tehdit hareketleri, silâh değiştirme ve baş vuruş cengi.

CORUM — Gurup Başkanı: Sadi Leblebicioğlu. Gösterilen oyunlar: Ço-

Balkesir team demonstrating Güvende Zeybeği.
Balkesir Ekibi Güvende Zeybeğinde.

rum Halayı: a-Ağırlama, b-Yanlama, c-Hoplatma, Dillala, İğdeli Gelin, Davul Şaman Oyunu.

BALIKESİR — Gurup Başkanı: Halil İbrahim Kabakçı. Gösterilen Oyunlar: Güvende Zeybeği, Pamukçu Bengisi.

ERZURUM — Gurup Başkanı: Ahmet Kalkitli. Gösterilen oyunlar: (Kızlar gurubu) Çift beyaz güvercin, Atın üstünde Eđer, Nari, Kavak.

(Erkekler gurubu) Koroğlu barı, Başbar, Dikine bar, Hançer bar, Delloy, sekme.

KIRKLARELİ — Gurup Başkanı: Şerif Baykurt

Gösterilen oynlar: Beylerbeyi, Zigoş, Drama Karşılması, Kabadayı ve Uçayak, Sirta, Eski kasap, Hanım ayşe.

İÇEL — Gurup Başkanı: İrfan Öz-

gül. Gösterilen oyunlar: (Mersin gurubu) Mengi (Silifke gurubu) Silifkenin yoğurdu, Portakal Zeybeği, Sallama, Keklik, Kıbrıs Zeybeği.

SIVAS — Gurup Başkanı: Faruk Peker

Gösterilen Oyunlar: Yanlama, Sivas Düz Halayı; a-ağırlama, b-yanlama. c-Yeldirme veya hoplatma, Kartal Halayı, Bico, Karahisar halayı, Hoş Bilezik.

GAZİANTEP — Gurup Başkanı: Ferit Ginol.

Gösterilen Oyunlar: Şirin Nar, Dokuzlu, Oğuzlu (erkeklerde), Çıpıklı, Fatige: a-orta, b-çabuk, Mendil.

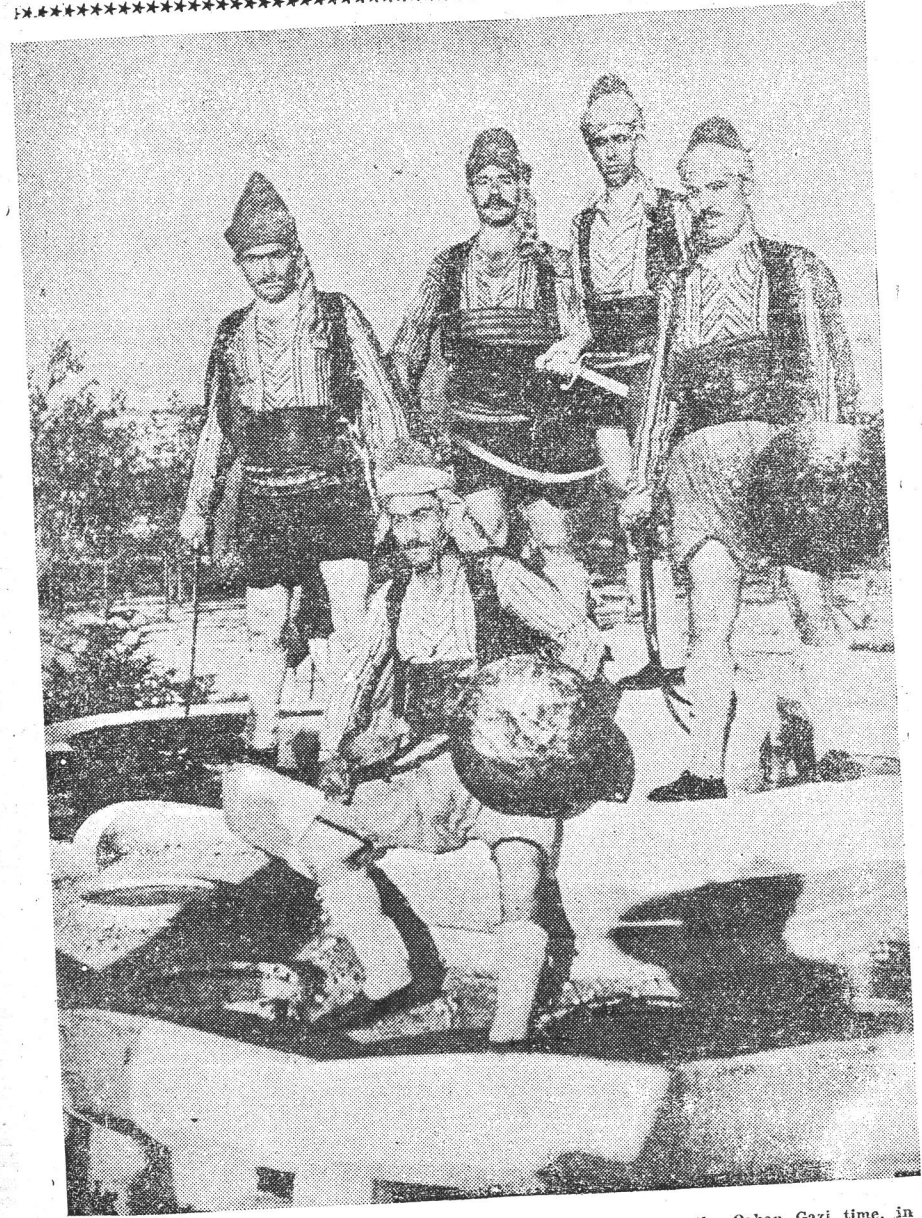
TRABZON — Gurup Başkanı: M. Arif Altunbaş

Gösterilen oyunlar: Sık Sara, Bıçak Horonu.

Seymene başarı ile sona erdi.

Gaziantep is a town at southern border of Turkey; you are seeing the folk dancing team of Gaziantep, while they are at dancing.
Bir sınır ili olan Gaziantep halk oyunları topluluğu, coşkun bir oyun halinde..

Kılıç-Kalkan (sword-shield) dancing team of Bursa. They represent the Orhan Gazi time, in courage and appearance.

Bursa Kılıç-Kalkan oyunu topluluğu, Orhan Gazi devrinin kıyafet ve kahramanlık ruhunu temsil eder.

Kıyafet ve Elışlemelerimiz

Yazaa: Şerif BAYKURT

Wise - Koreographer
Şerif BAYKURT

Millî danslarımızın tetkiki, halk müziğimizle beraber halk resimimizin de tetkiki konusunu karşımıza çıkarıyor. Zaten bu üç konu bir bütünün ayrılmaz parçaları gibidir. Hatta, bu içli-dışlı birbirine bağlı konuların dördüncüsü olarak halk edebiyatımızı da saymak mümkündür.

Halk kıyafet ve elışmelerimizdeki motif isimlerinin zenginliği, bir resim edebiyatının da mevcut olduğunu gösteriyor: Kaçan kızın eteği, yedi dağım çiçeği, karpuz çekirdeği, saray süpürgesi, yar yardım küstü; bunlar hep motif isimleridir.

Bir gelinlik kızımız, nişanlısına çevre işlerken şair oluyor, nakışladığı çevrenin bir kısmına, kompozisyonu bozmadan şu kıtayı da ilâve ediyor:

Ah efendim, vah efendim,
Lâle, zümbül, gül efendim,
Gül cemalin terleyince
Şu çevreye sil efendim.

Kim demiş, yalnız saz şairimiz halk şiiyle halk müziğini birleştiriyor, diye? Türk kızının e linde resim de pek âlâ şiiyle birleşiyor.

Yıllardanberi türk halk edebiyatı, halk müziği, son yıllarda da halk dansları derlenmektedir. Fakat halk elışmeleri ve kıyafetlerimiz üzerindeki çalışmalar, bazı sanatkar ve folklorcularımızın şahsi gayretlerinden ileri gidemedi. Bu konuda da coğrafi bir tarama yaparak ilmi sonuca varmak, ondan sonra modernizasyon yoluna gitmek

daha isabetli bir iş olur.

Güveyi çevrelerinden gelin yazmalarına kadar varan halk giyim ve elışmelerindeki motiflerin şekil ve renk zenginliği; bizi, bu konu üzerindeki derleme işinin de bir an evvel ele alınması hususunda düşünmeğe icbar ediyor.

Basın-Yayın ve Turizm Umum Müdürlüğünün tertiplediği Brüksel Seçmeleri Millî Danslar Festivali'nde, bölgelerden ekip getiren gurup başkanlarının da değerli yardımlarıyla bölgeler giyim eşyalarının isimlerini şöyle tespit ettik.

ANKARA Erkek giyimi: Başta, keçe külâh, fes veya fes külâh etrafında poşu sarılı. Sırtta yelek, ışlık, cepken. Belde şal kuşak, silâhlık, kama, köstek, mıska. Ayakta zıvga (pantolon yerine). Bacakta uzun beyaz yün çorap ve işlemeli iki renk yemeni.

BALIKESİR Erkek giyimi: Başta poçu ve pullu, iğne oyalı yazma. Sırtta cepken (mavi çuhadan ve sırma işlemeli) mintan (ayni renkten ve kumaştan) delme (kara, sırmalı ve sarkıntılı düğmeler). Bürümcek (beyaz yakasız gömlek, ışlık.) Belde kuşak (rengârenk ve ipekli. Kuşakta Türk motifli çevreler.) Ayakta şalvar (açık mavi çuhadan.) Bacakta tozluk ve bağcık. Ayakta yemeni.

BURSA Erkek giyimi: Başta keçe külâh, etrafında keyfiye sarılı. Sırtta mintan (yakasız gömlek çok renkli, çubuklu desende) sırmalı cepken. Belde şal kuşak, kuşağın üzerinde silâhlık, çevre. Ayakta şalvar. (Kısa, çuha veya şayaktan, mavi-mor arası lâcivert renkte.) Bacakta beyaz yün çorap (bacaktaki bağları püsküllü.) Elde kılıç-kalkan Ayakta filâr veya yemeni.

ÇORUM Kadın giyimi: Başta fes. üzerinde krep veya poşu sarılı. Sırtta perpereli cepken, üç etek. Boynunda ve göğsünde cıngıl (gümüş gerdanlık.) Belde kuşak (ipek keyfiyeden) ve gümüş kemer. Ayakta şalvar. Elde beyaz mendil. Ayakta beyaz yün çorap ve çarık.

ARAŞTIRMALARI

Erkek giyimi: Başta fes ve püsküllü poşu. Sırtta sırmalı cepken, yelek, ışlık (yakasız gömlek) ve gümüş köstek. Belde şal kuşak ve üzerinde deriden kuşak-silâhlık. Ayakta zıvga (paçaları sırmalı.) Ayakta yün çorap, yemeni veya çarık. Elde kırmızı mendil.

ELÂZİĞ Kadın giyimi: Başta oyallı yazma. Sırtta giyme, üç etek (Harput işi ipekli ve bindallı.) Ayakta şalvar, ince yün veya ipekli çorap, pum-pulu postal veya kondıra.

Erkeklerde: Başta fes, etrafında ipek poşu sarılı. Sırtta yakasız beyaz ipek gömlek ve göğsü açık yelek (açık mavi veya lâcivert çuhadan.) Çeket. Belde beyaz ipek kuşak ve gümüş köstek. Ayakta dökümlü şalvar (ağı üstte ve paçaları aşağıda dar, yeleşin renginde. Renkli veya beyaz yün çorap. Poçıklı kondıra (kuyruklu kundura.)

ERZURUM Kadın giyimi: Başta oyallı yazma (Altun sırma işlemeli) ve dinge. Sırtta zubun (kadifeden el dantelâsı ile işlenmiş.) Belde gümüş işlemeli kemer. Ayakta beyaz yün çorap, yarım ökçe iskarpin veya kalos (yarım potin).

Erkeklerde: Başta fes, etrafında Ahmediye (açık turuncu, işlemeli.) Sırtta yakasız gömlek (uzun çubuklu). Kaytan işlemeli yelek, kaytan işlemeli kazeki. Belde şal kuşak ve işlemeli beyaz mendil. Ayakta zıvga veya zıvga. Boyundan bele kadar uzanan gümüş kordon ve köstek. Ayakta yün çorap, çapula veya yarım çizme.

GAZİANTEP Kadın giyimi: Başta gümüş taç fes, saç bağı, altun veya penes sarkıtma. Sırtta üç etek (Antep dokuması veya kadife, kutnu.) Sırtta zübun (entari basma veya ipekliden), bürümlü yelek (kadife sırma işlemeli), şalvar (ipek dallı basmadan.) Belde gümüş kemer (savatlı). Kolda gümüş bilerzik (savatlı). Ayakta süslü yün dokuma çorap ve gül seftali yemeni.

Erkeklerde: Başta terlik (sırma işlemeli ve püsküllü), etrafında poşu. Sırtta sırmalı cepken, ışlık (yakasız gömlek), yelek. Ayakta şalvar (mavi veya limon kılıfı renginde.) Belde Antep dokuması şal kuşak, kadifeden sırmalı tü-tün kesesi. Ayakta yün işlemeli çorap

ve allı yemeni.

İÇEL kadın giyimi: Başta oyallı yazma, altında penezli fes. Sırtta üç etek (peşli), ipek şalvar. Belde gümüş kemer. Ayakta yün çorap (beyaz ve işlemeli). Ayakta allı yemeni.

Erkeklerde: Başta poşu. Sırtta ışlık (yakasız gömlek), işlemeli cepken. Ayakta siyah kumaştan dökümlü şalvar. Belde Trablus şalı. Ayakta yün çorap ve kırmızı yemeni.

KIRKLARELİ Erkek giyimi: Başta keçe külâh veya fes, etrafında keyfiye veya renkli tülbent (Şami veya yemeni de sarılırdı). Sırtta ışlık (yakasız gömlek), cepken (cepkene kobran ve kopran da deniyor), yelek (avcı yeleşi biçiminde kolsuz, renkler bal rengi veya gri-mavi, astarlar kırmızı). Belde kuşak Trablus işi (beyaz veya kırmızı olabilir). Kuşakta motifli çevreler (yağlık), kuşağın üzerinde silâhlık, çakı, çakmak, yandemir... Ayakta potur yahut çakşır. Siyah kaytan işlemeli. Ayakta beyaz çorap, sarı veya siyah yemeni.

SİLİFKE Erkek giyimi: Başta başlık veya fes. Sırtta ışlık (yakasız gömlek), işlemeli cepken. Belde Trablus şalı. Ayakta siyah kumaştan dökümlü şalvar. Ayakta yün çorap, kırmızı yemeni, yemeniye bu bölgede edik deniyor).

SİVAS Erkek giyimi: Başta fes, etrafında poşu veya yazma sarılı (yazmaya hindi de deniyor.) Sırtta ışlık veya mintan (yakasız gömlek beyaz, fi-tilli dokuma.) Sırtta sıkma (yakasız çeket, buna kazeki de deniyor), gümüş düğmeli, önü açık, yakalı yelek. Belde renkli yünden şal. Saat kösteği. Ayakta kaytanlı zıvga. Kolda içinde enam bulunan bazubent. Ayakta siyah veya renkli işlemeli yün çorap, ucu kıvrık ve arkası kulaklı siyah yemeni.

TRABZON Erkek giyimi: Başta başlık (siyah). Sırtında aba (çeket, caket siyah). Yandan düğmeli yelek (siyah), dik yakalı gömlek, ışlık (siyah). Ayakta zıpka (siyah). Belde ucu gümüşlü kemer, kama kını, kama. Ayakta sapuk veya sapık (siyah yumuşak, köselesiz çizme) (*).

(*) Yukarıda tesbit edilen kıyafetler oyun kıyafetleridir.

XV. Yüzyıla Ait :

Oyun - Rakıs Hakkında Mühim Bir Eser

- I -

Yazan: Ahmet Kutsi TECER.

Son yıllarda halkoyunlarımızın gördüğü rağbet, bu oyunları tetkik edenler için de bir teşvik olmaktadır. Birçok oyunlar tespit ediliyor, notaya alınıyor, figürleri çiziliyor, özellikleri belirtiliyor (1). Bunların tarihi ile uğraşan araştırmacılar da var (2). Oyun konusu bu suretle her gün biraz daha genişliyor. Yüzyıllar boyunca oyunun Osmanlı cemiyetinde ihmal edilemeyecek kadar mühim bir yer aldığı bu çalışmalardan anlaşılıyor. Bugün dikkatimiz en çok halkoyunları üzerinde toplanmaktadır. Ama bu da Oyun Tarihimizin nihayet bir koludur. Mahalli halkoyunlarının yanında «Çengi», «Köçek» gibi eski «Meclis» oyunlarından başka Mevlevî, Bektaşî «Sema'» ları yahut Alevî-Kızılbaş topluluklarının «Samah» ları gibi kapalı çevrelere ait senbolik karakterde oyunlar yer almaktadır. Mahalli oyunlar henüz bir geleneğe bağlı olarak yaşıyor, ama Çengi, Köçek ve Sema' oyunları böyle değildir. Halbuki eski cemiyette oyunun özel bir yer tuttuğunu gözönüne alırsak bunların hepsini bir bütün halinde incelemek zorundayız.

Dini karakteri haiz oyunlar, meselâ Sema' yahut Bektaşî-Alevîlerin Samah oyunları ile birer meydan oyunu olan halkoyunları, meselâ Halaylar arasında büyük bir benzerlik, bir yakınlık

göze çarpıyor: Halaylar tam mânasile «erkân ve âdab» ma uygun olarak icra edildiği zaman bunların birçok farklı ritimleri ve değişik figürlere bağlı muayyen bir sıra içinde birbirine eklenen bir takım bölümler halinde olduğunu görürüz. İlkin ağır bir tarzda başlayan Halay, onu takip eden yarı hareketli bir kısımdan sonra bazan aşırı atılgan, kıvrak bir tempo ile nihayet coşkunculuk halini alır. Halay, böylece, muhtelif kısımlardan mürekkeptir. Her kısımda başka ritimler, çeşitli figürler vardır. Oyunun akışı içinde bu figürlerden bazıları insana allegorik bir mâna yahut senbolik bir ifade taşıdığı hissini verir. Samahlar da, Sema'lar da hemen hemen böyle bir karakteri haizdir. Mevlevî Sema'ı şüphesiz işlenmiş bir sanat mahsulü, hususî bir üslûba dayanan özel bir oyun, bir rakıs örneğidir. Bununla beraber halkoyunlarının bir kısmı ile Sema' ve Samah arasında bazı münasebetler olduğu da inkâr edilemez. Bunun sebebini belki de Sema'ın menşesinde aramak gerekir.

Halkoyunlarımızın bugünkü şekillerinin nasıl bir tekâmül mahsulü olduğu henüz tetkik edilmemiştir. Oyun Tarihi bakımından bunun önemi büyüktür. XV. yüzyıldan önceki halkoyunları ile daha sonraki zamanlara ait oyunlar arasında bazı farklar bulunmak mümkündür. Sema' ve Samah gibi dini-zümrevî rakıslar bilhassa XV. yüzyıldan itibaren şekil almaya başlamıştır. Dolayısıyla eski halk geleneğinden alınan unsurlarla buna ilâve edilen yeni unsurlardan meydana gelen Sema', Samah şekilleri

TURKS' DAY

7th, 8th, and 9th days of August are announced as the Turkish days in Bruxelles World-Fair. In these days Turkish folk dances will be demonstrated, Mehter music will be played. Old Turkish hand crafts, dressings will be displayed. A fashion show will be organized and the Turkish opera will act.

(1) Burada Muzaffer Sarısözen, Halil Bedi Yönetken, Adnan Saygun, Mahmut Ragıp Gazimihal, Ferruh Arsunar, Sadı Yaver Ataman, Kasım Ülgen ve daha birçok isimler sayabiliriz. Halkoyunlarımızın Yaşatma ve Yayma Tesisi de bu gaye ile çalışan bir kurum olarak burada anılabilir.

(2) Tarihi araştırma alanında bilhassa Mahmut Ragıp Gazimihal'in çalışmaları dikkate değer.

A girl from the folk dancing team of the Çorum. Place of the colorful and beautiful dances.

Çeşitli ve renkli raks ve halayların oynandığı Çorum'un bir kız oyuncusu, İstanbul'da bir gezide.

daha sonraki yüzyıllar zarfında halkoyunlarını etkiledirmekten geri kalmamıştır. Meselâ XVI. yüzyılın sonlarında Mevlevî dervişlerinin At Meydanı'nda yapılan Şehzade Mehmed'in büyük sünnet düğününde yalnız «Corporation» olarak hükümları tebrik merasimine katılmakla kalmayıp birçok «Esnaf» zümresile birlikte yürüyüş ve gösteri halinde rakıslar icra ettiklerini biliyoruz (3). Mevlevî Sema'nın zamanımıza kadar gelen «Âyin» şekli XVI. yüzyıldan sonraki bir tekâmül mahsulüdür (4).

«Sema» kelimesi XV. yüzyılın başlarında henüz âyin veya dinî rakıs anlamına bir «terim» olmamıştır (5). Kelimenin sırf bu şekilde kullanılışı da XVI. yüzyıldan sonradır. Buna göre XIV. ve XV. yüzyıllarda lâik ve dinî zümreler arasında hattâ bazan aynı ritimleri, aynı figürleri ihtiva eden rakıs şekilleri bulunduğunu tahmin etmek mümkündür.

XIV. yüzyıl içinde daima değişen, daima genişlemeye meyilli Osmanlı siyasî hudutları içinde Bursa, bir başkent olduğu kadar medenî, fikrî bir merkez, bir kültür merkezi halini de almıştır. Burada, Mimarlık, Nakış, Dekorasyon gibi güzel sanatlar şubelerile Musiki, Rakıs gibi ses ve ritim sanatları da mühim bir gelişmeye varmıştır (6).

XV. yüzyılın başlarında Bursa, Balıkesir ve dolaylarındaki dinî akımları da gözden kaçırmamak gerekir. Medrese henüz skolâstik zihniyetin pençesine girmemiş olduğu için âdeta bir misyoner ruhile ve bütün heyecanile islâmî-

sünnî akideleri yaymaya çalışmış (7), İstanbul'un fethine kadar da bu ruh devam edebilmiştir. Gerçi bu devrede halk kitlelerine mânevî nüfuzlarile tesir eden mutasavvıf halk liderleri de kendi misyonlarını yerine getirmeye uğraşıyorlardı, fakat yeni yükselen bir devletin müşterek ideali etrafında bunlar çok defa birleşiyor, henüz tarikatlar de «resim ve erkân» bakımından tam mânasile teşekkül etmemiş bir halde olduğu için Medrese ile aralarındaki rekabet aşırı bir mücadele halini almıyordu. Bununla beraber daha ozamandan itibaren sırrî yahut batınî temayüllerle belirlemeye başlayan bazı dinî zümreler arasında Musiki ve Rakısın âyinlere sokulduğu, bu yüzden de İslâm dünyasında daha eskidenberi uyanmış olan rakısın yahut (o zamanki tâbirle) sema'mı haram - günah olup olmadığı münakaşasının canlandığı görülmüştür. Nitekim bu münakaşa daha sonraki yüzyıllarda büsbütün alevlenmiş, hele XVII. yüzyılda İstanbul'da şiddetli ve kanlı mücadelelere sebep olmuştur (8).

İstanbul'un fethinden önce bilhassa Bursa merkezi etrafındaki dinî - içtimai çevrelerde Musiki - Rakıs münakaşasının başlamış olduğunu, 830/1427 tarihinde Bursa'da yazılmış olan bir Sema' risalesinden anlıyoruz. Şimdiki halde bu konuda en eski bir belge olan bu türkçe eser, zamanının dinî cereyanlarından ilham alarak yazılmış olmakla beraber muayyen bir tarikat propagandasını ihtiva etmediği cihetle Oyun/Rakıs hakkında idealist bir teoriye dayanan, dinî taassuba karşı oyunun helâl olduğunu savunmakla beraber estetik bir görüşü de açıklayan, kullandığı terimler dolayısıyla da teknik bir değer taşıyan küçük fakat özlü bir denemedir. Oyun Tarihi bakımından çok mühim olan bu eseri, tanıtma maksadile, inceleyelim.

(Sonu gelecek sayıda)

(7) Meselâ, Balıkesirli Yusuf Devletgeldi'nin manzum İlmihakı bu misyoner sünnî ruhuna güzel bir örneğidir.

(8) Bu hâdiseler hakkında bilgi için bakınız: Naima, C. II. S. 218 ve devamı. Ayrıca bu hususta toplu bir fikir edinmek için bakınız: Kâtip Celebi, Mizan-al-Hak, İstanbul, 1290.

Araştırmalar :

Mehterhane ve Davulzurnalı Halk Ogunları

Yazan: Mahmut R. GAZİMİHAL

Ahmet Vefik Paşa şu tarifi veriyor: «Mehter — Türkistanda baş ağa ve kapı ağası gibi ümera, haacibüldevle. Hâlâ aşağı hademe, aklâm perdecileri; Mehterhane, çadır anbarı. — Kaba çalgı takımı.» (Lehçei Osmanî). — Sonuncu tâbir, İnce çalgı takımı (= İnce saz) denilenden ayırdetmek içindi. Tabilhaneye Türkistanda da belirli bir çağda mehterhane denildiği anlaşılıyor, çünkü «Risalei Mehterlik» adlı son bir esnaf yazmasında davulzurnacıların da bahsi geçer. Bizden XV. yüzyılın Çalgı mehter ve Çadırçı mehter ikiliği «Mehter» kelimesini usta ve iş başı anlamlarına bağlatıyor. Tabilhaneye, Nakkarehane, Nöbethane, Mehterhane etiketleri hep İslâmiyet asırlarının Asya saraylarında anlamdaş olarak türemiş ve yayılmışlardır. Tâbirlerin «hane» kısmı ocak ve müesseses mânasile muteberdi. — İslâmiyetten önceleri Asyanın hakan saraylarında mehterhanenin adı «tuğ» idi. Sancağa da tuğ diyorlardı. Üstün hakanlar prenslere hakanlık rütbesi vermek istedikleri zaman davullar ve sancaklar gönderirdi. En önce türklerin mi çinlilere, yoksa çinlilerin mi türklerle göndermiş oldukları münakaşalıdır. Tuğ kelimesi ve tarifleri Kaşgarlı Mahmud dilvanında vardır; fakat bunun da aslen çinliliğini düşünen bulunmuştur. Mese-

Turkish Davul (It was painted by the Italian painter Vittore Capaccio in XVI. century. It is now in the academy of Venice.)

Türk Davulu (XVI. Yüzyılda ressam Vittore Capaccia fırçasile yapılmış olup, Venedik Akademisi'ndedir).

le yeni baştan incelenmiye den sonra İlhanî ve Selçukilerde de epey devamlı mühtaçtır.

Mehterhanenin ilk Asyayı böylece başkaydı. İçinde yer alan çalgıların Küv-rük, Tümrük, Çang gibi eski türkçe adları da zamanla farsça ve arapça tasvir-i adlara çevrilmişlerdir: «Tarihi âl-i Selçuk» adlı ve 1436 telif tarihli eserinde Gehürge adı davul an-

lamında olarak ve «gehür-lerini esas itibarile muha-ge çaldılar» diye geçer. Çalınan re-gehürge, Yenisey yazıtlarından birinde geçen Kevrük adının farklıca söyle- nişlerinden biridir. Az da- ha farklıca başka bir im- lada olanını Evliya Çelebi Kırım'daki bir alay geçiti müşahedesi sırasında yaz- mıştır. Bu çalgı kösten başka bir şey değildi (= Kûs-ü haakanî). — Başka misâl: Feridun Beydeki «tuğ ve alem» ifadesi Nesri tarihindeki «tabil ve alem» birleşiminden başka bir şey olamaz; yani tuğ tâ- biri de ilk Türk Anadolu- da kısa süren bir çağ bo- yunca tabilhane ile anlam- daş olarak kullanılmış de- mektir. Unsur adları za- manla türkçeden uzaklaştı, fakat âletler asyaî asliyet-

lerini esas itibarile muha- faza ettiler. — Çalınan re- pertuvar da ülkeden ülke- vi).

* M. R. G., **Yüzyıllar bo- yunca mehterhane** (E. U. Personel Başkanlığı Moral Şubesi Yayınlarından: No: 10; İstanbul 1957, Maarif Basımevi; türkçe ve İngi- lizce, resimli).

Geçen asırlarda Osman- lı mehterhanesi denilince onbinlerce erbap çalıcı an- laşılıyor, yekün için bu ra- kamın önüne bazan sıfır- lar da katmak gerekiyor- du. Yurt semtlerinde çoğu zaman sırf mehterler ye- tiştiren köyler vardı. 1826 Türk mehterhanesinin yay- ılış sahası imparatorluk çapında, dış tesirleri ise Avrupa çapında olmuştur. Tarihçesi için şu iki kalem denemesine bakınız:

* M. R. G., **Türk askeri**

Turkish military band -mehter takımı- at beginning of the 19th century.

Tanzimata tekaddüm eden son mehterhane tertibi (XIX. Yüzyıl başlarında).

Son Halk Dansları Gösterisi Dolayısıyla :

On Topluluk, On Ağrı Bölge

Yazan: Hasip MEMİŞOĞLU

Basın - Yayın ve Tu- rizm Umum Müdürü Sayın Munis Faik Ozansoy, Brüksel Sergisi Türkiye Genel Komiseri sıfatıyla, 1958 Milletlerarası Brük- sel Sergisinde açılacak Türkiye Pavyonunda, Türk halk topluluğunun öz yaşayışını, örf ve âdetle- riyle Türk medeniyetini, Türk toplum yaşayışının kendine has özelliklerini zengin kaynaklarıyla belir- ten halkoyunu ekiplerinden teşkil edilecek bir grubu Sergiye göndererek, pro- pagandamızın daha yaygın bir hale getirilmesini gaye edinmiştir.

güres, cirit gibi ritimli ol- mıyan gösterilerde bile özel havalarıyla davulzurna ta- kımları çalardı. Fakat halk danslarında en tabii âhenk kaynağı oydu. Folk- lorumuzda bir özellik dam- gası gibi yurt çapında bu hâlâ da böyledir. Hiç bir halk düğün ve şenliği yok- tur ki davulzurnasız ede- bilsin: Davulzurnasız dü- ğün olmaz atasözünü yur- dın dışı kâfi derecede bil- miyor.

Davulzurna musikiciliği her şeye rağmen türlü sos- yal durumlar yüzünden yurttan enikonu zayıflamış- tı. Oyunlara karşı uyanan alâka bu konunun canlan- ması için taze bir vesile ol- du. Askerî müzeciliğin meh- terhaneye kanat girmesi rağbet imkânını ayrıca art- tırdı. İlerisi için ümitlen- mekte artık haklıyız. Te- sekkür olunur.

9 Şubat 1958 günü An- kara'da Kapalı Spor Salo- nunda halk huzurunda ya- pılan Festival çok güzel ol- du. Kırklareli ekibinin çift vanmertliğini anlatan Ki- liç-Kalkan oyunlarının ar- dı sıra sahaya çık- ılış-Kalkan oyunlarının ar- dı sıra sahaya çık- ılış- giriş kapısı ile beş iniş- merdiveninden, ekipler bir- biri ardı sıra sahaya çık- ılış- merdiveninden, ekipler bir- biri ardı sıra sahaya çık- ılış- tılar. Bu seremoni hakikat- te, ekiplerin yerlerini al- maması değil, Türk halk top- luluğunun bir vücut halin- de toplanması, bir cemiye- tin asırlar boyunca dimdik ayakta kalmasının veciz ifadesi idi. Bursa'nın cen- gâver kılıç kalkan ekibi ön safta yerini aldıktan son- ra, Elâzığ ekibinin Çayda- çıra oyununun mumları ile bayrağımızın ay-yıldızını resmetmeleri, Bursa'lı iki muharibin, bu en mukad- des timsalimizin başında nöbet tutmaları, diğer e- kiplerin bu hâle etrafında saf saf dizilmeleri Türk harsına yakışır bir manza- ra oldu.

Sonra sıra ile her ekip mahallî oyunlarını dizi di- zi inci taneleri gibi gözleri- mizin önünde sere serpe gelip geçtiler:

1 — Elâzığlılar: Kadın- her erkekli Elâzığ ekibi: mü- zîğinin zengin janrı, oyun- larının mahallileşmiş rit- mik hususiyetleri ve renk- li kostümleri ile Çayda- çıra, Güvercin, Bıçak, Deli- lo, Fatmalı, Halay, Köçek- çe, Elâzığ Tamzarası ve Avreş oyunlarını bu inci dizisinin ilk halkası olarak gösterdiler.

2 — Bursa'lı Cengâver- 3 — Çorum Ekibi: Onlar da kadınlı ve erkekli idi. Ağır lama, yanlama, hopla- ma kısımlarından müte- şekkil Çorum Halayı, Dil- lala, İğdeli Gelin ve Davul Şaman oyunları demetini sunan Çorumlular, o bölge hususiyetlerini aksettiren ve Çorum efesinin ağır ve oturaklı havasını duyuran çok iyi hazırlanmış bir ekipti.

4 — Balıkesir Efeleri: Egenin şanlı efelerini ve zeybeğin namı hâkimiye- tini temsilen gelen Balıke- sir ekibi, bölge hususiyeti- ni aksettiren Güvende Zey- beği ve Pamukçu Bengisi ile takdirle karşılandılar. Millî Mücadelede dağları bekleyen Zeybeğin hâlâ canlı ve şanlı durduğunu gösteren efeleri tebrik ede- rim.

5 — Erzurumlu Dadaş- lar: İlk çıkan kız ekibinin zambaklar gibi millî kıya- fetleriyle oynadıkları Çift Beyaz Güvercin Tamzara, Nari ve Kavak oyunlarını görenler mes'uttular. Er- zurum Barlarının mümes- silleri Dadaşlar, vakur ve

âhenkli figürleriyle bize Sallama, Keklik, Oğlan a- na hareketli Şirin Nar, Do- Köroğlu, Başbar, Sekme, dın Hüseyin ve Kıbrıs Zey- kuzlu, Oğuzlu, Çipikli, Fa- Dello adlı, sırasıyla sunduk beği, Orta Anadolu'nun ka- tige ve Mendil oyunları ları oyunlarla, Erzurum rakter ve yaşayışının bir kıvrak ve cazipti. kalesinden çeşitli burçlar ifadesidir.

6 — Kırklareli: Çift zur- nanın aralıklı armonisi ve davulu refaketinde oynayan Kırklareli ekibinin Beylerbeyi, Zigos, Drama Karşılması, Kabadayı, üç ayak, Sirta, Eski kasap o- yunları simetrik hareketin ve ritmin mümessili oldu- lar.

7 — İçel: Mersin ve Si- lifke ekiplerinin ayrı ayrı oynadıkları Mengi, Silifke Zeybeği, Portakal Zeybeği,

8 — Sivas: Bir baba, ev- lâtları, kardeş çocukları ve torundan ibaret bir aile o- lan Sivas ekibinin ilk gö- ze çarpan hususiyeti halay çeşitlerinin zenginliği ve taklidi oyunlarıdır. Sivas düz halayı, Kartal halayı, Bico, Sivas köy halayı bun- lardan bir kaçıdır.

9 — Gaziantep: Cenu- bun sıcak havası gibi kız- ları, Gazi ünvanlı yağız çehreli gençleri, baştan so-

10 — Trabzon: Karade- nizin haşin dalgalı denizi, nasıl vurduğu sahile hük- mederse, Trabzonlu gençle- rin Sık Sara, Bıçak Hor- nu oyunlarında da zemin, onlarla beraber kemence- nin âhengine uyarak titred- di.

Folklorun artık bay- rak olduğu anlaşılmıştır. Bu bayrağı, memleketin her köşesinden esecek rüz- gârlarla dalgalandırmağa koşalım.

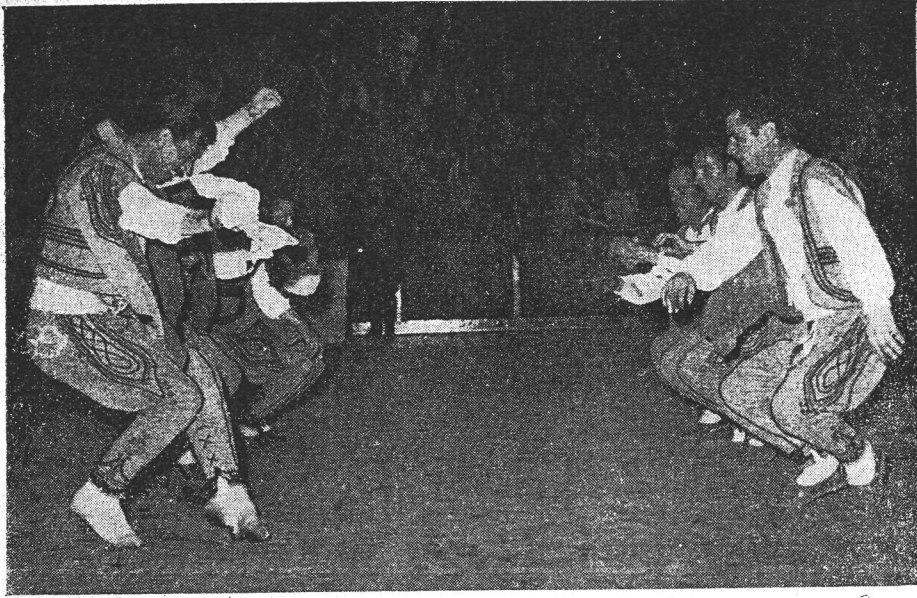

You are seeing the folk dancing team of Trabzon; They are active like the waves of Black sea. Trabzon Gurubu'nun Horon ve oyunları Karadeniz'in dalgaları gibi hareketli ve coşkundur.

Just like Erzurum's bars, so is famous its brave young men. Above, is seen Erzurum Bar team while dancing at a ball, given for the 500th. anniversary of Istanbul's conguer by Mohammed the great.

Erzurum barları gibi levent ve yiğit dadaşları da ün salmıştır. Yukarıdaki resimde İstanbul'un 500. fetih yılında Dolmabahçe Sarayı'nda verilen baloda Erzurum Bar Ekibi oynarken görülüyor.

Folk dancing team of Kırklareli, demonstrating famous Karşılama dance. Çifte davulzurnalı Kırklareli topluluğu canlı oyun ve karşılamaları ile meşhurdur.

Halk Danslarını Korumak ve Yaşatmak

Yazan: Halil Bedi YÖNETKEN

FOLKLORİK dans, folklorik müzik gibi öyle evdat yadigarı kutsal bir mirastır ki, ona el sürülemez, yani onda hiç bir değişiklik yapılamaz. Folklorik mahsul kaldığı müddetçe onun bütün hayat hakkı ve gerçek değeri, bütün güzelliği ve câzibesi mümkün olduğu kadar asla uygun kalmasında ve öz sahipleri tarafından otantik bir şekilde yaşatılmasındadır.

Otantik halk dansı, otantik çalgı ve müzikle öz sahipleri tarafından oynanacaktır. Öz sahipleri tarafından oynanmazsa, o artık başka bir oyun kategorisinin malı olur, folklorik olmaktan çıkar.

Muayyen bir oyunun esas bölgesinden olmanın bir kimsenin, hele köylü dışında bir şehirlinin hem fizik ve hem psikolojik yapısı, o oyunu otantik bir şekilde yaratmaya müsait değildir.

Ağır zeybek oyunları bölgesinden, hattâ bir köylünün bile o canlı ve asa-

bi Karadeniz horonunu oynamasına, bu oyunları asıl sahipleri gibi yaşamasına, duymasına ve yaratmasına imkân var mıdır? Bu imkânsızlık şehirlide kaç misli artar. Memleketimin halk türküsünü söylemek arzusu gibi, halk oyununu oynamak arzusunu da gösterebilir miyim? Elbette gösteririm ve öğrenirim, oynarım da, ama, o oyun artık folklorik dans olmaktan çıkar.

Folklorik dansın, o bölgenin öz sahipleri olan köylüler tarafından oynanması, gene asla uygunluk şartıdır. Folklorik dansta her bakımdan asla uygunluğu muhafaza acaba ne dereceye kadar mümkündür? Bugünkü oyunlar, çünkü oyunların acaba ne dereceye kadar otantik devamıdır? Yüzlerce, binlerce yıldanberi neler değişmiş, neler kalmıştır?

Bu sorulara kesin cevaplar vermek, takdir buyrulur ki, mümkün değildir. Bizim belirtmek istediğimiz nok-

ARAŞTIRMALARI

ta şudur ki, halk dansı bir asıl ve esasın varyantı da olsa, gene halkı kalmalı, halk icadı ve tertibi olmalı, dıştan bir müdahaleye maruz bulunmamalıdır.

Köylülerin zaman zaman şehirlilerin telkin ve tesirleri altında oyunlarda bir takım yeni ilâvelere ve kesintilere yeltendikleri görülür, bunu katıyen önlemek lâzımdır. Profan şehirlinin halk dansının estetiğine, zevkine birden ermesine imkân yoktur. Tek oynanan ağır bir zeybek oyunundaki o ağır, nefis efe ruhunu, oyunun ağır gelişimini, zeybeğin, kartalın kanat germe gibi, kollarını açarak gerine gerine, ortalağa meydan okurcasına oynadığı, nefse itimat, gurur ve huzur ifade eden, o eşsiz beyanını değme şehirlinin birden kavraması, anlaması, mümkün değildir. Bu durum karşısında o oyunu küçük görmeye, istiskal etmeğe, oyuna müdahale edip, söyle veya böyle oynamasını tavsiye etmeğe hakkımız yoktur.

Halk dansını şehirlinin müdahalesinden, telkin ve tesirlerinden masun bulundurmamak icap eder. Anlaşıyor ki, bugün için yapılması gereken ilk ve en mühim iş, köylünün hâlen oynamakta bulunduğu, ihtiyarların hâlâ unutamadıkları dede mirası olarak hâlâ sakladıkları ve yaşattıkları oyunu, olduğu gibi devam ettirmek ve tesbit etmekten ibarettir.

Kılık, müzik, çalgı ve hareket yönlerinden otantik siteleri sağlanmış, kontrolden geçirilmiş oyunları, derhal renkli ve sesli filmlere zaptetmek, bu işin bir nevi arşivini meydana getirmek, bu gibi tesisler için mühim gaye olsa gerektir.

Türk müzik ve dans folkloriyle uğraşacak resmî kurumlar bugüne kadar çoktan kurulmuş, bu konuda birçok çalışmalar çoktan yapılmış, başlıca oyunlar özel metodlar ve araçlarla çoktan tesbit edilmiş, birçok işler sonuçlandırılmış, ilmi neticelere, terkiplere doğru adımlar atılmış bulunmalıydı.

Bir (Folklor Enstitüsü) veya benzeri bir müesseseyi kurmakta, bu alanda çalışmalara başlamakta çok geciktik. Böyle bir müessesenin, dünyanın en zengin folkloruna mâlik olan Türkiye-
mizde yapacağı çok ciddi, ilmi işler var-

dır. Böyle bir teşekkülün kurulmasını her gün bekliyoruz.

Anadolu, halk dansları bakımından çok zengin bir ülkedir. Asırlardan beri herkes önünde, her yerde oynanmış ve oynanmakta bulunmuş olan dünyevi, profan oyunlardan başka, halis Türk ırkından olan Alevi zümrelerinin uzun yüzyıllar boyunca Sünnilerden gizli olarak kendi aralarında oynadıkları, eski Türk geleneklerinden izler taşıyan ve hassaten kadın - erkek beraber oynanan «Samah» adlı danslar, yalnız Türk folklorik dansları arasında değil, bütün dünya folklorik dansları içinde müstesna bir fasıl teşkil etmektedir.

Onların da tesbit edilmesi çok büyük ve ciddi bir mesaiyi icap ettirir. Danslar, bildiği gibi daima Hiératique - Sacré veya Profan olmuştur. «Samah» ları Séctaire Türk oyunları telâkki edebiliriz. Bunların da tesbiti, bütün bu işlerin ergeç başarılması Türk folkloru adına şarttır.

Şunu da hatırlatmak yerinde olur ki, otantik Türk halk dansları modern Türk bâlesine de temel olacağından modern Türk müziğine temellik eden Türk halk müziği gibi aynı büyük kültürel önem ve rolü haiz bulunmaktadır. Türk bestecisi nasıl Türk halk müziğinden mühem millî eserler besteliyorsa, müstakbel Türk koreografı da aynen Türk halk danslarından mühem millî baleler, bale pantomimleri yaratacaktır.

Halk dansları, dünyanın her yerinde bu noktadan da büyük bir önem ve değer taşımış ve taşımakta bulunmuştur. Halk dansı, adı üstünde halkın öz malı, halkın bizzat yarattığı ve bizzat icra ettiği folklorik sanat olmakla ancak etnik, millî ve içtimai bir manâ ve değer taşır, demiştik. Müzik (çalgı dahil), hareket ve kılık, halk dansında birbirinden ayrılmaz bir bütün teşkil etmektedir. Halk oyununun tam ifadesi, tam estetik tesiri, gerçek karakteri bu bütünüün hiç bir yünden parçalanmamasıyla mümkündür. Maddî ve manevî etnografya arasındaki sıkı münasebet bilhassa folklorik oyunla kılıkta kuvvetle görünür.

Bu bakımdan müzik, hareket ve kılıkta aslına uygun olmayan hiç bir

sey yapılamaz. Bu öyle olmakla beraber halk oyunlarında bazen kılık ve hele çalgının ihmâl ve müsamahaya uğradığı görülür. Her hangi bir bölgenin oyuncusuna, kılığı bulunmadığı zaman, elde mevcut, gelişi güzel, tamamen başka bir bölgenin kılığı giydirilmektedir. Anadolu sınırları içinde oynanan hiç bir folklorik oyuna akordeonla refakat edilemez. Çünkü akordeon, Türk folklorik müzik âleti değildir Türk folklorik dansı akordeon refakatiyle oynandığı takdirde en mühim folklor unsurlarından biri kaybolur, işin otantisitesi bozulur, geleneğe, halk yaratıcılığına, halk bediine saygısızlık gösterilmiş olur.

Bu bizzat müzikal yönden de doğru olmaz. Oyunu davul zurna veya yerli herhangi başka bir sazla oynamaya alışmış olan oyuncu müzikal duygu bakımından yeni yabancı çalgiya intibak edemez.

Akordeon, ne davul zurnanın ritmik ve medal yönden o çok orijinal, ne de bağlama veya kemencenin kendilerine has bir nevi özel armonik, polifonik halki ifadesi yerini tutamaz. Geçen yıl

Orta Avrupada yapmaya muvaffak olduğumuz bir seyahatte, orada dahi folklorcuların akordeon aleyhinde olduklarına, akordeonun tonal nüansları ve cyunun karakterini ifadeden âciz bulunduğuna inandıklarına şahit olduk.

Sonra halk dansları çok zengin ve çeşitli profan ve mistik neveleriyle yüz yıllar boyunca sırf kadın, sırf erkek veya erkek - kadın karışık olmak üzere üç ayrı kategoride oynanagelmıştır. Folklorik dans konusunda buna da sadakatle riayet etmek icap eder. Tek ağır zeybek oyununu, efe yerine bir kadının oynadığını tasavvur edelim, o ne tahammül edilmez, anormal bir iş olur. Aksine, kadının kadınca oyununda, meselâ bir Bursa kadın sekme'sini bir efenin oynadığını düşünelim, o da aynı derecede münasebetsiz ve anormal kaçmaz mı?

Zeybek, Halay, Bar, Horon... oynayan bir erkek ekibi oyuncuları arasına, ille kadınlı erkekli oynansın diye, kadınlar karıştırmak doğru olmaz. Geleneklerimizde kadın - erkek müsterek oynanan oyunlar vardır, işte bunlar karışık oynanır ve oynanmalıdır. Cinslerin bünyeleri, hem fizik, hem psikolojik bakımdan birbirinden farklıdır, bundan dolayı kadın oyunu kadınca, erkek oyunu da erkekçe olur. Karışık oyunlar da her iki cinse uygun bir karakter ve bünye taşırlar.

Folklor konusunda asla uygunluk prensibine riayet, folklorun ruhu ve temelidir. Her hangi şekilde ve ne nisbette olursa olsun bunu bozmak, halk sanatına, halkın yaratıcı dehâsına ihanet olur. Folklor işi, folklor suuru ve ahlâkı işidir.

Elazığ folk dancing team, while demoristrating famous Çayda-Çıra dance.

Güzel Elazığ'ın taşı toprağı ve insanları gibi Çayda-Çırası da kıvraktır

daha
ucuzdur...

...çünkü FAY miktar itibarıyla daha fazladır, kalite bakımından daha üstündür... dolayısıyla fiyat bakımından çok daha ucuz gelir. Harika temizleme tozu FAY'ın, bıçak, çatal, kaşık, fayans, emaye ve madeni eşya ile bilümm temizlik işlerinize getirdiği kolaylık ve sür'at-ten siz de istifade ediniz... hemen bugün FAY ALINIZ.

Fay Temizleme Tozu,
Puro Sabun Fabrikasının
yeni tesislerinde,
mühassıs kimyagerler
tarafından hususi formülle
imal edilmektedir

Evlerde, Fabrikalarda,
Mekteplerde,
Hastanelerde,
Otellerde, Lokantalarda
ve bilümm
temizlik işlerinde

fay

DAHA İYİ
HERŞEYİ ✓ TEMİZLER

Senelik abonesi
300, altı aylık
abonesi 150
kuruştur.
Yurd dışı senelik
abone 2 dolardır.

TÜRK
FOLKLOR
ARAŞTIRMALARI

Adres değıştirmeler
hiçbir şart ve ücrete
tâbi değıldir.

Basılmıyan yazılar
talep vukuunda
iade edilir.

Yazı İşleri Mes'ul Müdürü: İ. HİNÇER

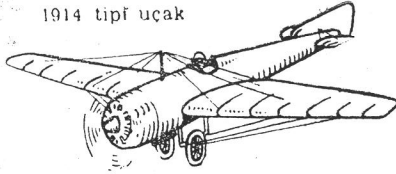
Adres : Yeşildirek, Sultanmektebi Sokak, No. 17, İstanbul

Hususi sermaye ile kurulan Türkiyenin en eski milli bankası

Türk Ticaret Bankası

1914' de
Hizmete girdiği sırada bugünün harika uçakları uçurtmadan pek farklı değildi

1914 tipi uçak

Uzun yılların tecrübesi yükselmenin en emin yoludur.

Hazıranda

6 APARTMAN
Dairesi
100.000
Lira para ikramiyesi

Her 150 liraya bir kur'a numarası

TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI

Haziran 1958

İÇİNDEKİLER:

ESKİ TÜRK KİLİMLERİ VE KİLİMCİLİK GELENEĞİ	Yasar K. GÖĞELİ
KONYA KADINLIĞI VE KONYA EVLERİ (II)	Iffet BABAGİL
OYUN - RAKİS HAKKINDAKİ MÜHİM BİR ESER (II)	A. Kutsi TECER
BEYTÜSŞERAP CIVARINDA ŞEYHLER VE AĞALAR	Mehmet GÖKALP
XVII. YÜZYILDA BÜYÜK BİR FOLKLORCU: EVLIYA ÇELEBİ C. ÖZTELLİ	Mehmet Halit BAYBI
AŞIK ÖRGEVREN	Muzaffer UYGUNER
KANDIRA'DA BİLMÖCELER	Adil ÖZDER
YUSUFELİ'LI KEŞİT	Hüseyin ÇÖKEK
BİR KONYA MASALI: UYUSUN, UYANSIN DA	
BİZE GELEN KİTAPLAR	

Sayı: 107

Kuruş: 25

